

- спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / О. В. Баулін. – К., 2000. – 40 с.
4. Ляш А. О. Баулін О. В. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого за новим КПК / Ляш А. О. Баулін О. В. // Часопис Академії адвокатури України – #18 (1'2013). – 184 с.
 5. Романюк Б. В. Спадковість та новизна у процесі формування кримінального судочинства стосовно процесуальної незалежності слідчого / Б. В. Романюк // Кримінальний процес України в контексті європейських стандартів судочинства: матеріали наук. -практ. конф. (м. Київ, 7 грудня 2007 р.). – К. :Київський нац. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 122.
 6. Скрябін О.М. Процесуальна незалежність слідчого: проблеми теорії та практики / О.М. Скрябін, Д.І. Криворучко // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2014. – № – С. 255.
 7. Сучасний глумачний словник української мови: 100000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : Школа, 2009. – 986 с.

Ключові слова: слідчий, процесуальна самостійність, прокурор.

Ключевые слова: следователь, процессуальная самостоятельность, прокурор.

Key words: investigator, procedural independence, prosecutor.

СКРИПНИК ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу,
помічник адвоката*

ЩОДО ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Обов'язковість правових позицій Верховного Суду (далі – ВС) є однією з ознак, яка їм притаманна, та характеризує їхню правову природу, сутність.

Наявність даної ознаки обумовлена законодавчими приписами. Зокрема, в ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено, що висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права [2]. Зазначеній нормі, необхідність дотримання якої розповсюджується не лише на кримінальне провадження, кореспондує ч. 6 ст. 368 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), відповідно до якої, обираючи і застосовуючи норму закону України про кримінальну відповідальність до суспільно небезпечних діянь при ухваленні вироку, суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду [1].

Та з огляду на положення ч. 6 ст. 13 Закону України, не конкретизовано під час ухвалення яких саме судових рішень враховуються висновки щодо застосування норм права (правові позиції), викладені в пос-

тановах ВС, при застосуванні таких норм. Адже, наприклад, в ухвалі Львівського апеляційного суду від 23.03.2020 у справі № 463/999/20, мотивуючи підстави її повернення особі, яка звернулась з такою скаргою, наявним є обґрунтування даного рішення правовою позицією об'єднаної палати Касаційного кримінального суду ВС від 27.05.2019 у справі № 461/1434/18: «Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 461/1434/18 (постанова від 27.05.2019) дійшла висновку, що у випадку, коли слідчий суддя з посиланням на ч. 2 ст. 376 КПК України постановив ухвалу та оголосив її резолютивну частину, а повний текст ухвали оголосив в інший день, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з дня оголошення резолютивної частини ухвали. Також у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду зазначено, що оголошення слідчим суддею в порядку ч. 2 ст. 376 КПК України лише резолютивної частини жодним чином не впливає на визначений процесуальним законом порядок обчислення строку апеляційного оскарження. У випадку необізнаності у заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення, вказане за їх клопотанням може бути визнано поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 117 КПК України. ... Оскільки ОСОБА_1 подала апеляційну скаргу після закінчення строку апеляційного оскарження й питання про поновлення строку не порушує, апеляційна скарга підлягає поверненню» [7].

Також слідчий суддя, постановляючи ухвалу про відмову в задоволенні скарги на бездіяльність слідчих, мотивував її наступною правовою позицією Великої Палати ВС: «Отже, ухвали слідчих суддів, які ОСОБА_1 просить зобов'язати слідчого виконати, є обов'язковими до виконання слідчим і додаткового судового рішення про зобов'язання слідчого їх виконати законодавством не вимагається. Такий висновок слідчого судді ґрунтується, зокрема, на правовій позиції Великої Палати Верховного Суду, яка була викладена у постанові від 19 лютого 2020 року по справі № 560/4030/18 і, на переконання слідчого судді, може бути застосована в цій справі, згідно з якою оскільки законодавством встановлена обов'язковість виконання рішення суду та відповідальність за таке невиконання чи неналежне виконання, то така ухвала не потребує додаткових інструментів примусу до виконання, а зобов'язання до виконання такої ухвали не може бути самостійним предметом» [6].

Таким чином, очевидним є врахування судами правових позицій щодо застосування певних норм права, викладених у постановках ВС, не лише під час ухвалення вироку, що, на наше переконання, має знайти відповідне нормативне врегулювання у кримінальному процесуальному законодавстві.

В свою чергу, виходячи з відсутності відповідного нормативного закріплення, незрозуміло чи потрібно іншим судам враховувати правові позиції щодо застосування норм права, викладені в рішеннях Верховного Суду України (далі – ВСУ), в ході їх застосування. Адже Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 передбачався

початок роботи ВС та ліквідація ВСУ [2]. Однак рішенням Конституційного Суду України № 2-р/2020 від 18.02.2020 у справі № 1-15/2018(4086/16) було визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016, якими ліквідувався ВСУ [3].

На законодавчому ж рівні відсутнє врегулювання питання щодо вищевказаного застосування правових позицій ВСУ, яке фактично відбувається наразі під час ухвалення судових рішень іншими судами [5]. Відтак, беручи до уваги вже певною мірою сформовану судову практику найвищого суду в системі судоустрою, з метою подальшого забезпечення її єдності, вважаємо, що інші суди (окрім ВС) повинні враховувати правові позиції ВСУ під час ухвалення рішень, що має отримати відповідне законодавче закріплення.

Також у науці висловлюється точка зору, відповідно до якої, зокрема, неможливість відступу інших судів від правових позицій ВС викликана, передусім, намаганням ВС усунути корупційні ризики в судовій системі та спробою дисциплінувати інші суди. Проте зазначається, що ця мета повинна досягатися іншими заходами, а не за рахунок порушення принципу незалежності інших судів, що може свідчити про повернення до практики радянського періоду [4, с. 42]. Доводиться не погодитись з тим, що необхідність врахування позицій ВС в ході ухвалення судами рішень порушує принцип їх незалежності, адже в даному разі йдеться про необхідність забезпечення єдності судової практики, яка не може бути досягнута в тому випадку, коли інші суди в подібних правовідносинах будуть по-різному застосовувати норми права, не враховуючи при цьому правову позицію ВС щодо застосування такої норми.

Насамкінець, зазначимо, що механізм законодавчого врегулювання обов'язковості врахування судами правових позицій найвищого суду в системі судоустрою щодо застосування норм права, викладених у його відповідних рішеннях, під час застосування такої норми права даними судами, потребує вдосконалення.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-УІ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Рішення Конституційного Суду України № 2-р/2020 від 18.02.2020 у справі № 1-15/2018(4086/16). URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/3033>.
4. Стецик Н.В. Прецедентна судова практика: аналіз етапів запровадження та розвитку в Україні / Н.В. Стецик // Вісник Львівського університету. – Львів, 2019. – Випуск 68. – С. 35-49.
5. Вирок Ратнівського суду Волинської області від 20.01.2020 у справі № 166/221/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87001107>.
6. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 02.03.2020 у справі № 202/5807/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88075711>.

7. Ухвала судді Львівського апеляційного суду від 23.03.2020 у справі № 463/999/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88374888>.

Ключові слова: обов'язкова правова позиція, Верховний Суд, кримінальне провадження.

Ключевые слова: обязательная правовая позиция, Верховный Суд, уголовное производство.

Key words: obligatory legal position, Supreme Court, criminal proceedings.

СОЛОВЙОВ В'ЯЧЕСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕЧЕЙ, ДОКУМЕНТІВ ЯК ДОКАЗІВ, ЗІБРАНИХ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ

Заходи забезпечення кримінального провадження (далі – ЗЗКП) застосовуються з метою досягнення його дієвості. Їх правова природа і мета є різноманітними. Історично вони виникли як примусові механізми, покликані сприяти виконанню завдань органами, що здійснюють кримінальне переслідування. Разом з тим, в більшості випадків вони залишаються такими і до сьогодні, у зв'язку з чим традиційно розуміються як однобічні, орієнтовані виключно на сторону обвинувачення. Таке розуміння в реаліях сучасного, трансформованого у змагальний, кримінального процесу є неправильним та повинне змінюватися. На наше переконання, ЗЗКП є багатосторонніми та рівнозначними, покликаними долати перешкоди в реалізації процесуальних прав усіх учасників кримінального провадження, адже спрямовані на виконання усіх його завдань. Вважаємо перспективним напрямком впровадження змагальних засад в цей інститут, зокрема, розширення прав сторони захисту в контексті використання нових ЗЗКП, здатних забезпечити її потреби.

На досудовій стадії сторона захисту уповноважена на підставі ухвали слідчого судді застосувати лише тимчасовий доступ до речей і документів, який, поряд із арештом майна, є ЗЗКП, спрямованим на забезпечення збереження доказів.

Збираючи докази на підставі ч. 3 ст. 93 КПК України, сторона захисту має право витребувати та отримувати від осіб їх майно у вигляді речей, документів, окрім тих, які можуть бути одержані тільки за ухвалою про тимчасовий доступ.

Відповідно до ч. 1 ст. 93 КПК України збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження у порядку, передбаченому КПК України. Водночас порядку збирання доказів підозрюваним, захисником на підставі ч. 3 ст. 93 КПК України не існує, у зв'язку з чим КПК України потребує доповнення чітко регламентованими процеду-